

Смольникова Г.В.

**Андрагогічні засади навчання вихователів – методистів
дошкільних закладів**

У статті розглядаються форми та зміст навчання на андрагогічних засадах вихователів-методистів дошкільних закладів. Розкривається модель особистісноорієнтованого навчання на курсах підвищення кваліфікації в ППРО. Автор підкреслює важливість урахування специфіки навчання дорослих людей: потреба в обґрунтуванні (сенсі) необхідності навчання, самостійність, життєвий досвід, практична спрямованість тощо. А також характеризує деякі інноваційні методи і прийоми навчання на курсах.

Ключові слова: андрагогічні засади, професійний розвиток, доросла людина, самостійність, життєвий досвід.

В умовах реформування освіти постає гостра необхідність пошуку шляхів і засобів активізації діяльності педагогічних працівників, розвитку їх професійної творчості та прагнення до особистісного зростання, самовдосконалення протягом усього життя. Наразі актуальною є проблема якісного підвищення компетентності дорослих людей (в нашому випадку – педагогів), технології їх навчання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що розвиток андрагогічної науки пов'язаний з дослідженнями С.І. Болтівця, М.Т. Громкової, Л.І. Даниленко, І.А. Зязюна, С.І. Змейова, Н.В. Кузьміної, П.М. Кравченка, В.В. Олійника,

Н.Г. Протасової, В.І. Пуцова, І.П. Радченка, Л. Є. Сігаєвої та ін. Проте попри значну кількість наукових праць недостатньо уваги приділяється вивченню питання навчання педагогічних працівників системи дошкільної освіти.

Метою даної статті є розкриття форм і змісту навчання вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів м. Києва.

Потреба в особистісно-професійному розвитку характерна для більшості педагогічних працівників. Так, анкетування (2010 р.) 86 вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів Святошинського та Подільського районів м. Києва показало, що незначна частина (18,6 %) респондентів реалізували дану потребу в молодому віці. Після закінчення школи вони отримали вищу педагогічну освіту і мали можливість працювати на посаді вихователя-методиста. Разом з цим переважна більшість (81,4%) педагогів розкривалася поступово. Вони накопичували досвід, знання та вміння протягом життя, спочатку закінчили педагогічне училище чи коледж (80 %), деякі з них – технікуми (1,4%), працювали вихователями у дитячих садочках і тільки через певний проміжок часу вирішили здобувати вищу педагогічну освіту, окремі педагоги (7%) - другу вищу освіту, навчатися в школі резерву завідуючих дошкільних навчальних закладів (9,5%), вступити до аспірантури (1,2%), з метою продовження кар'єрного зростання. Кожні п'ять років усі фахівці проходили атестацію та навчалися на курсах підвищення кваліфікації.

Зупинимося більш детально на формах і змісті навчання вихователів-методистів на курсах в Інституті післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Метою цих курсів є створення умов для досягнення педагогами високого рівня професіоналізму, набуття ними навичок творчої діяльності.

Програма курсів розрахована на 216 годин. В організації навчального процесу передбачено оптимальне поєднання колективної, парно-групової та індивідуальної діяльності слухачів, враховується специфіка навчання дорослих людей.

1. Потреба в обґрунтуванні (сенсі) необхідності навчання. Викладачі пояснюють, для чого потрібно вивчати цей курс, чому важливо розбиратися в тій чи іншій психолого-педагогічній проблемі, які негативні

наслідки пов'язані з їхньою необізнаністю. Як правило, слухачі курсів не шкодують сил для того, щоб зрозуміти, навіщо (чи взагалі варто) витратити час на вивчення того чи іншого курсу.

2. *Потреба в самотійності.* Самостійне прийняття рішень, усвідомлення власного результату, відповідальність за нього та за процес досягнення. Адже вихователі-методисти відповідають не тільки за себе, але й за педагогічний колектив дошкільного навчального закладу, в якому здійснюють методичне керівництво.

3. *Життєвий досвід (соціальний, культурний, професійний).* Будь-яка доросла людина, має усталені ментальні моделі, позитивний для неї як індивідуума досвід соціальної поведінки, професійної діяльності тощо. Однак, цей досвід застаріває, індивідуальні ментальні моделі вступають у протиріччя із загальними (в нашому випадку – освітніми) цілями та вимогами. Тому викладачі курсів намагаються не тільки викликати інтерес до нових освітніх програм, технологій, але й сприяють проявам готовності вихователів-методистів позбутися застарілих поглядів, допомагають їм виявити та систематизувати особистий досвід методичної роботи.

4. *Практична спрямованість. Потреба в розв'язанні практичних, методичних завдань.* Курси проводяться на засадах особистісно орієнтованої моделі навчання, яка полягає в: урахуванні суб'єктного досвіду слухачів, виявленні їх потреб; суб'єкт-суб'єктних взаєминах учасників навчального процесу; діяльнісній основі навчання. З огляду на це вихователям-методистам надається можливість впливати на перебіг навчального процесу, а саме: ставити цілі, обирати форми, методи, засоби, джерела опрацювання змісту, рефлексувати (свідомо ставитися до навчання, що є головною частиною самомотивації навчання), оцінювати свою роботу та роботу колег тощо. Вони засвоюють модель культурної діяльності: дотримуватися правил, норм, критеріїв навчальної діяльності; володіти способами діяльності (здібність працювати з інформацією, комунікативні здібності тощо);

оцінювати результат, зіставляти його з прогнозованим результатом (виявляти причини невідповідності).

Під час складання навчального плану курсів враховується не лише освітньо-кваліфікаційний рівень слухачів (бакалавр, спеціаліст, магістр), але й педагогічний стаж, професійний досвід на посаді вихователя-методиста, бажання навчатися на курсах. Статистичні дані педагогічного стажу вихователів-методистів, що навчалися на курсах у 2009 р. представлені на *рис 1*.

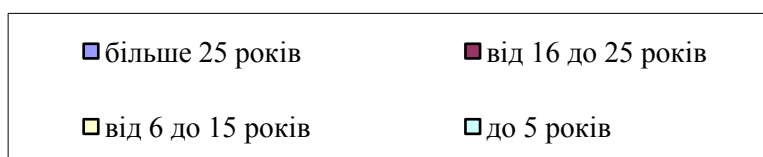
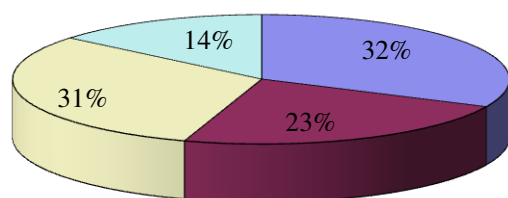

Рис. 1. Статистичні дані педагогічного стажу вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів.

Як видно з рисунка, переважна більшість (32-31%) вихователів-методистів мають педагогічний стаж більше 25 років і від 6 до 15 років, менше чверті з них (23 %) - від 16 до 25 років, і тільки незначна частина (14 %) малодосвідчених вихователів-методистів, педагогічний стаж, яких складає до 5 років.

Більшість (51%) вихователів-методистів прийшли на курси за власним бажанням, менша частина (37%) – за рішенням керівника, незначна кількість (12%) вказали інші причини (чергова атестація, матеріальні міркування тощо).

У процесі навчання на курсах кожен педагог має можливість: ознайомитися з державними документами, програмами розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку, із сучасними педагогічними системами та технологіями у галузі дошкільної освіти; поглибити та розширити свої знання з психології, теорії і методики дошкільної освіти, методичного керівництва дошкільним навчальним закладом, інформаційними освітніми технологіями.

Для обговорення на лекціях і семінарських заняттях виносяться такі проблеми: законодавча база функціонування та розвитку дошкільних навчальних закладів в умовах реформування системи освіти в Україні; гуманізація освітнього процесу відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, його програмно-методичного забезпечення; сучасні підходи до планування роботи дошкільного навчального закладу; складання аналітичних довідок за результатами вивчення стану освітнього процесу; роль і місце вихователя-методиста у процесі реалізації ідей особистісно орієнтованої моделі виховання, організації роботи з педагогами та батьками, у створенні позитивного психологічного клімату в колективі; упровадження інклюзивної освіти у практику роботи дошкільного закладу тощо.

Проведення лекцій дає нам змогу за короткий проміжок часу викласти великий обсяг матеріалу, зробити необхідні акценти, розвинути у слухачів курсів значну кількість нових ідей протягом одного заняття. Кожна лекція містять інтегрований матеріал і передбачає гнучкість надання інформації, побудована так, щоб забезпечити взаємодію викладача та слухачів, які разом працюють над перетворенням інформації. Вихователі-методисти завжди мають можливість доповнити, уточнити та розширити лекційний матеріал власними прикладами, вступити у полеміку. Крім того активність слухачів проявляється у сприйнятті та засвоєнні матеріалу: слухати, писати стислий конспект, складати власні логічні схеми, образні ілюстрації, таблиці.

На семінарських заняттях вихователі-методисти виступають з конкретними конструктивними пропозиціями щодо поліпшення методичної роботи, умов для розвитку, виховання та навчання дітей у дошкільному навчальному закладі. Отже, практичні знання, вміння та навички слухачів курсів ми використовуємо як базу навчання та джерело формалізації нових знань.

Педагогічна практика (18 год.), під час якої розв'язуються певні педагогічні завдання (з різних розділів програми розвитку дитини дошкільного віку), дає змогу організувати спостереження з подальшим аналізом освітнього процесу. Саме педагогічна практика є найулюбленішою формою навчання вихователів-методистів, оскільки вона дає змогу познайомитися з найкращим досвідом роботи освітян столиці.

Поряд з типовими формами організації навчання на курсах лекціями, семінарськими та практичними заняттями, педагогічною практикою велику увагу приділяємо самостійній роботі слухачів (126 год.), оскільки самонавчання сприяє удосконаленню особистості. Самостійна робота дає змогу активізувати пізнавальну діяльність слухачів з певної педагогічної проблеми, допомагає їм ґрунтовно оволодіти теоретичними знаннями, набути дослідницьких навичок, розвиває вміння проводити бібліографічний пошук, самостійно аналізувати, обробляти, узагальнювати, структурувати матеріал, переробляти його під конкретні ситуації, використовувати для вирішення професійних проблем, чітко й аргументовано висловлювати власні думки.

Результатом самостійної праці слухачів є написання та захист випускної роботи, підготовка презентацій, повідомлень на конференції з обміну досвідом. Основними критеріями оцінювання випускної роботи є: актуальність теми; практична спрямованість; результати впровадження розробки у дошкільному закладі, в якому працює вихователь-методист, на семінарах, методичних об'єднаннях, у школах передового педагогічного

досвіду району, міста, у публікаціях педагогічних видань, в Інтернеті; оформлення роботи.

На курсах активно використовуємо такі інноваційні методи та прийоми навчання: обговорення проблеми у групах, створення методичних схем і описів, ділові ігри, тренінги, «мозковий штурм», дискусії, обговорення конкретних випадків, практичних ситуацій, критичний аналіз, звукозаписи та відіоматеріали з досвіду роботи дошкільного навчального закладу тощо.

Так, ділові ігри допомагають нам відтворити у навчальних умовах реальну педагогічну діяльність, зімітувати окремі ситуації і процеси, програвання яких дає вихователям-методистам змогу приймати самостійні рішення. Вони демонструють учасникам, до яких кінцевих результатів приведуть їх дії. Добираючи ігри, ми враховуємо, наскільки вони відповідають можливостям певної групи слухачів курсів, їхнім віковим, культурним, соціально-психологічним і професійним особливостям.

Метод обговорення конкретних випадків, практичних ситуацій передбачає аналіз і групове обговорення реальних випадків (ситуацій), які представлені у вигляді опису або відеофільму. Метод надає можливість розвинути навички аналізу прийняття рішення, розробки стратегії та тактики. Він потребує певного рівня професіоналізму та теоретичних знань у вихователів-методистів. В основі розгляду практичних ситуацій лежить дискусія, в якій слухачі курсів грають активну роль, а викладач спрямовує і контролює їх роботу. Завдяки дискусії вихователі-методисти вправляються у застосуванні вмінь: стримувати свої емоції, свою імпульсивність при вислуховуванні думок колег, проявляти розсудливість, виважену аргументацію.

Отже, інноваційні методи та прийоми дають змогу створити умови для активної пізнавальної діяльності слухачів, підвищують рівень їхньої мотивації, творчості, сприяють подоланню стереотипів, зміні професійних і особистісних установок відповідно до сучасних вимог, розвивають особистісні та професійні якості, критичне мислення.

Обов'язковою умовою завершення роботи курсів є проведення вихідного анкетування, яке дає змогу отримати зворотній зв'язок від слухачів, проаналізувати, що вдалося у роботі, а що потребує подальшого вдосконалення або змін. Так, аналіз анкет (2009 р.) показав, що переважну більшість (60 %) вихователів-методистів навчання на курсах задовольнило сповна, а решту – майже задовольнило. Це свідчить про досить високу оцінку роботи курсів як досвідченими вихователями-методистами, так і молодими педагогами.

Так, спостерігається значне підвищення кваліфікації з питань:

- методичної підготовки: у 51% вихователів-методистів, для порівняння деякі позитивні зміни відбулися у 46%, без змін залишилися 3%;
- уміння аналізувати педагогічну діяльність: у 54% вихователів-методистів, деякі позитивні зміни відбулися у 40%, без змін – 6 %;
- бачення сучасних проблем навчання: у 46% вихователів-методистів, деякі позитивні зміни відбулися у 46%, без змін – 8 %);
- світогляду: у 40% вихователів-методистів, деякі позитивні зміни відбулися у 54%, без змін – 6 %).

Тобто кожен педагог у більшій чи меншій мірі зміг отримати додаткову інформацію з різних питань дошкільної освіти, розширити свій світогляд.

Крім курсів підвищення кваліфікації, розвитку світогляду дорослої людини, її пізнавальної діяльності, практичних вмінь сприяють й інші курси, та тренінги. Наприклад, анкетування вихователів-методистів (Святошинський, Подільський райони м. Києва) 2010 р. показало, що більше чверті (32.6%) з них відвідувало різноманітні курси та тренінги: користувачів персональних комп'ютерів (5.8%), крою та шиття (4.6%), живопису (2.2%), виробів з бісеру (1.2%), петриківського розпису (1.2%), витинанок (1.2%), писанкарства (1.2%), сприяння здоровому способу життя (1.2%), йоги (1.2%), референтів-друкарок (1.2%), читання за методикою О.М.Зайцева (1.2%), авторські курси Ш. Амонашвілі (1.2%), тренінги -

”Формування толерантного ставлення до ВІЛ позитивних дітей” (7%), „Як стати успішним” (2.2%).

Дані анкетування засвідчили, що вихователі-методисти надають перевагу курсам і тренінгам, які так чи інакше пов’язані з жіночою або професійною діяльністю. За їх словами, вміння та навички, набуті на цих курсах і тренінгах, вони застосовують насамперед в організації роботи дошкільного навчального закладу. Отже, завдяки проведеному дослідженню можна сформулювати такі висновки:

- розвитку світогляду дорослої людини, її пізнавальної діяльності, практичних і професійних вмінь сприяє навчання на різноманітних курсах та тренінгах;

- навчання на курсах підвищення кваліфікації вихователів-методистів дошкільних навчальних закладів м. Києва здійснюється на андрагогічних засадах, має свої особливості, які проявляються у формах і змісті;

- використання інноваційних методів і прийомів підвищує рівень мотивації до навчання, сприяє подоланню стереотипів, розвиває особистісні та професійні якості, критичне мислення вихователів-методистів;

- практичні знання, вміння та навички слухачів курсів використовуються як база навчання та джерело формалізації нових знань.

Література

1. *Гордієнко М.Г.* Освіта дорослих як соціально-економічна проблема сучасного суспільства // Педагогічний процес: теорія і практика [Зб. Наук. праць] - К.: „ЕКМО”, 2009. - Вип. 4. С. 31-40

2. *Громкова М.Т.* Андрагогіка: теорія и практика образования взрослых.- М.: ЮНИТИ, 2005.- 496 с.

3. *Змеев С.И.* Андрагогіка: основы теории и технологии обучения взрослых.- М.: ПЕРСЕ, 2003.-207с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В.Овчарук. — К.: К.І.С., 2004. - 112 с.

5. Олійник В.В. Післядипломна педагогічна освіта в Україні: стагнація чи розвиток? // Освіта України. — 2007. - № 55-56. - С. 8-9.

6. Пуцов В.І., Набока Л.Я., Талапканич М.І. Особливості навчання дорослої людини. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2004.- 50 с.

7. Сігаєва Л.Є., Гордієнко М.Г. Вміння й навички самостійної роботи у професійному становленні дорослої людини: Навчально-методичний посібник . - К.: „ЕКМО”, 2007.- 167 с.

Г.В. Смольникова

В статье рассматриваются формы и содержание обучения воспитателей-методистов дошкольных учреждений с учетом андрагогических подходов. Раскрывается модель личностно ориентированного обучения на курсах повышения квалификации в ИППО. Автор подчеркивает необходимость учета специфики обучения взрослых людей: потребность в обосновании обучения, самостоятельность, жизненный опыт, практическая направленность. А так же характеризует некоторые инновационные методы и приемы.

Ключевые слова: андрагогические подходы, профессиональное развитие, взрослый человек, самостоятельность, жизненный опыт.

SmolnykovaGalyna

This article discusses the form and content of the training of preschool educators-methodologists, based androgogical approaches.

Discloses the model person-centered learning on training courses at the Institute of Postgraduate Pedagogical Education. The author emphasizes the need for specific training of adults: the requirement for justification of training, independence, experience, practical orientation. Concentrates on the characteristics of some innovative methods and techniques.

Keywords: androgogical approaches, professional development, adult, independence, experience, innovative methods and techniques.